

ENGLISKI JEZIK U HRVATSKOJ: POGLED U PROŠLOST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST

Mirjana Vilke

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

***Sažetak** - U radu se prikazuje kratka povijest učenja engleskog jezika koji nikad u Hrvatskoj nije dijelio status ostalih stranih jezika. Do Drugog svjetskog rata učio se samo sporadično, ali to je bilo, zahvaljujući našim prvim anglistima, u skladu s tadanjim najsuvremenijim tijekovima lingvistike i metodike. Nakon Drugog svjetskog rata uvodi se kao izborni strani jezik u škole, ali i tada se po pristupu i metodama razlikuje od tradicionalne nastave stranih jezika. O sadašnjosti engleskog jezika u Hrvatskoj najvjerodostojnije govore rezultati istraživanja provedenih u projektu o kojem je riječ u ovom svesku časopisa. Autorica ipak iznosi i neka svoja zapažanja. Što se tiče budućnosti, čini se da je optimistična, jer i na strani nastavnika engleskog jezika i na strani istraživača postoji entuzijazam i želja da se suradnjom svih postignu optimalni rezultati.*

***Ključne riječi:** engleski jezik, istraživanje, nastavnik, projekt, strani jezik*

Prošlost

Status engleskog jezika u Hrvatskoj u prošlosti bitno se razlikovao od statusa ostalih stranih jezika koji su se na ovim prostorima govorili i učili u školi, bilo zbog njihovog političkog bilo zbog kulturološkog prestiža. U onim hrvatskim krajevima koji su bili dio Austro-Ugarske Monarhije, njemački i mađarski jezik kroz stoljeća su dominirali kulturnom, političkom i obrazovnom scenom, uz la-

tinski kao jezik Crkve i jednog dijela znanosti. Hrvatski koji se, nakon duge borbe za status nacionalnog jezika, u vrijeme Ilirskog preporoda uspio izboriti za svoje mjesto pod hrvatskim suncem, postupno je prodirao u politički i kulturni život, među ostalim i preko školskog sustava u koji je bio uveden kao medij poučavanja. Njemački je zauzeo prvo mjesto među stranim jezicima (posebno u sjevernoj Hrvatskoj) dok se mađarski, zahvaljujući spletu političkih okolnosti - slomu Austro-Ugarske i formiranju Jugoslavije 1918 god., povukao u granice mađarske narodne manjine.

I francuski, kao medij preko kojeg su se širile napredne ideje politike, kulture pa i znanosti, postaje već u 19. stoljeću jezikom komunikacije između obrazovanih slojeva društva diljem Europe, bez obzira na njihove nacionalne jezike. Da je to bio slučaj i u Hrvatskoj, dovoljno govore brojna književna djela naših pisaca od druge polovice 19. st. nadalje (primjerice, Đalski, Šenoa, Kovačić, Kumičić) u kojima junaci romana i pripovjedaka, upravo 'ukrašavajući' svoj hrvatski jezik francuskim sintagmama, svjedoče svoju pripadnost obrazovanim krugovima tadašnjeg vremena.

Krleža nam, s druge strane, pruža dokumente s početka 20. st. o 'švapčarenju agramerske glembajevske elite', koja na neki čudan način podsjeća na današnju 'elitu', s razlikom što ova današnja ne poznaje ni jedan strani jezik., ali se voli služiti napola razumljenim i često iskrivljenim engleskim riječima.

Među stranim jezicima, koji su bili dio kurikuluma svake respektabilne srednje škole u Hrvatskoj, sve do Drugog svjetskog rata uz latinski nalazili su se i njemački te francuski jezik. Strani su se jezici u to vrijeme u školama učili u tradiciji i prema metodama isprobanima kroz stoljeća na latinskom, kako bi pridonijeli općoj kulturi učenika gimnazija koji su, uz časne (stipendirane) iznimke, bili pripadnici viših slojeva društva, predodređeni za 'čista' zanimanja u budućem životu kao što su činovnici te fakultetski obrazovani profesionalci. Uostalom, krilatica 'tko je još u školi naučio govoriti strani jezik' bila je vrlo živa sve do nedavne prošlosti. Učilo se, naime o jeziku i njegovoj kulturi - u prvom redu književnosti, a komunikaciju, odnosno umijeće govorenja, prepuštalo se nekim drugim izvorima.

Engleski se do 1945. god. u obrazovnom sustavu pojavljuje tek u tragovima koje je vrlo savjesno istražio Rudolf Filipović (Filipović, 1972), pa tako doznajemo kako je Natalija Wickerhauser poučavala engleski na ženskom liceju u Zagrebu, a Aleksandar Lochmer u Nautičkoj školi u Bakru još krajem 19. st. Oni nisu bili samo puki učitelji, već istaknuti anglisti svog vremena, pa je tako Lochmer, osim što je predavao neku vrstu engleskog za potrebe pomoračke struke – što je bilo sasvim jedinstveno za ono vrijeme – napisao i prvu englesku fonetiku za Hrvate, a okušao se i u pisanju gramatike engleskog jezika. Vrhunac njegovog lingvističkog rada, po riječima Filipovića, predstavljala je izrada englesko-hrvatskog rječnika objavljenog 1906. god.

N. Wickerhauser po svojim je teorijskim stavovima zastupala tada mladu direktnu metodu i surađivala u istaknutim međunarodnim stručnim časopisima

(npr. *Die Neuren Sprachen*), a svojim je radom i utjecajem 1892. god. potakla otvaranje ženskog liceja (gimnazije) na Gornjem gradu u Zagrebu. Na njemu je jedna od opcija u višim razredima - od petog do osmog - bilo učenje engleskog jezika, i to s pet sati tjedne nastave, prema principima direktne metode.

Zanimljivo je da su ti prvi anglisti, koji su djelovali usred jednog tradicionalnog i tromog školskog sustava, imali snage i umješnosti teorijski se zalagati za nove, napredne ideje i potom ih vrlo uspješno primjenjivati u praksi. Prema mišljenju mnogih kompetentnih promatrača upravo ta se osobina poput crvene niti provlači sve do naših dana kroz hrvatsku anglistiku primijenjenu na nastavu engleskog jezika.. I to ne samo u Zagrebu, već i u ostalim sveučilišnim središtima - Osijeku, Zadru, Splitu, te Puli i Rijeci.

Za promociju engleske književnosti u nas posebno je – prema mišljenju Filipovića - u onim davnim danima s kraja 19. stoljeća, zaslužan Vladoje Dukat, koji je svojim prijevodima i prikazima povijesti engleske književnosti upoznao hrvatsku čitalačku publiku s bogatom riznicom tog dijela svjetske kulture (Filipović, ibidem).

A. Lochmer je bio i prvi lektor za engleski jezik kad se na reformiranom Zagrebačkom sveučilištu 1898. počeo studirati engleski kao jedan od živih jezika i bio je to do svoje smrti 1915. god. Tada se taj lektorat gasi, a cjeloviti studij engleskog jezika otvoren je tek dvadeset godina poslije, dolaskom prof. Josipa Torbarine.

Broj anglista, koji su do početka Drugog svjetskog rata završili studij engleskog jezika na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, nije bio velik, a ratni život pod apsolutnom dominacijom njemačkog Reicha nije pružao priliku za razvoj tog studija. Ipak je taj studij iznjedrio niz dobrih stručnjaka, među njima i vodeću ličnost hrvatske anglistike sljedećih šest desetljeća – profesora Rudolfa Filipovića.

Što se tiče engleskog jezika u višim slojevima društva, malo je bilo građana koji su se nakon Drugog svjetskog rata mogli pohvaliti da govore tim jezikom. Među živim stranim jezicima i stranim kulturama dominirali su njemački i francuski. Nije bilo ni mnogo nastavnika koji bi mogli zadovoljiti potrebe učenika gimnazija koji su mogli birati engleski uz ruski, koji je bio prvi strani jezik. Od 1948. god. iz političkih razloga (Rezolucija Informbiroa) ruski gubi prioritet među stranim jezicima i učenici mogu ravnopravno birati između engleskog, njemačkog, francuskog i ruskog jezika.

U tim pedesetim i šezdesetim godinama 20. stoljeća broj učenika engleskog postupno raste, ruskog drastično opada, francuski uči zadovoljavajući broj učenika, dok je učenika njemačkog nakon rata vrlo malo, a njihov se broj počeo dizati u desetljećima koja sve većeg porasta broja naših ‘gastarbeiters’ u Zapadnoj Njemačkoj. Ova dinamična slika kretanja popularnosti stranih jezika u našim prostorima tijekom druge polovice 20. st. još jednom potvrđuje uvjetovanost moti-

vacije za učenje određenog stranog jezika širim društvenim i političkim kontekstom.

Nastava engleskog jezika u okviru našeg školskog sustava vjerojatno bi prolazila istim utabanim stazama gramatičko-prijevodne i, kod iznimno naprednih nastavnika, direktne metode, da nije bilo vrlo drastičnih intervencija s druge strane Atlantika. Istina je da je Filipović u svoje udžbenike za učenje engleskog jezika pokušavao uvesti međunarodnu fonetsku transkripciju – rezultat rada engleskih fonetičara, ali naišao je na oštru oporbu kod tradicionalista koji su te udžbenike recenzirali.

Onda se pedesetih godina na našim prostorima dogodio američki strukturalizam koji je kroz mala vrata, u vidu ‘tečajeva engleskog jezika’, ušao u naš alternativni obrazovni sustav. Poput trojanskog konja, on se odjednom stvorio tu, u vidu američke pomoći za one koji moraju na brzinu naučiti engleski jezik kako bi mogli iskoristiti svoje stipendije u anglofonom govornom području. A stipendije su bile blagoslovljene čak i od zadržanih komunističkih političara, jer zemlja je trebala stručnjake koji bi pomogli u njezinoj obnovi. Tako je nikla i prva specijalizirana jezična škola - ‘tečajevi za učenje engleskog jezika’ – današnji Centar za strane jezike u Vodnikovoj ulici u Zagrebu.

A kako je neki političar bio dovoljno inteligentan da prepusti organizaciju tih tečajeva vrhunskim anglistima - čak im je dodijelio i nekoliko tavanskih prostorija u tadašnjem Sekretarijatu za prosvjetu - i kako je naš vrhunski anglist R. Filipović bio dovoljno pragmatičan da preuzme tu organizaciju, iz tečajeva koji su se održavali u skladu s najsuvremenijim postavkama Bloomfieldova strukturalizma i iza sebe imali uspješan ratni projekt ASTP (*Army Specialized Training Program*), razvio se jedan drugačiji pristup učenju stranih jezika. On je živio usporedno sa službenim školskim sustavom i svim njegovim tradicijama, ali kako se širio, tako je i sve više nastavnika, koji su ponekad i prelazili iz jednog sustava u drugi, bilo izloženo njegovim utjecajima. Štoviše, i drugi su jezici, odnosno stručnjaci koji su vodili politiku učenja tih jezika, uvidjeli svrsishodnost tog alternativnog sustava, pa tako slijede i ‘tečajevi njemačkog jezika’, pa onda i francuskog, sve na principima neke čudne doktrine koja u prvi plan stavlja magnetofonske vrpce s reprodukcijom izričaja izvornih govornika.

I tako se u ‘socijalističkoj’ državi, sa strogo kontroliranim parametrima u obrazovnom sustavu, javlja i sretno živi alternativni sustav obrazovanja na području stranih jezika, zahvaljujući upravo stručnim i znanstvenim spoznajama koje dolaze iz morskog kapitalističkog, i to anglofonog svijeta.

Kad je jednom krenula, lavina se više nije zaustavljala. Gledajući unatrag, čini se kako je u razdoblju šezdesetih i sedamdesetih godina vladala upravo idilična suradnja između pojedinaca odgovornih za napredak u nastavi engleskog jezika na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta, Ministarstvu prosvjete, Britanskom savjetu i još ponekoj instituciji. Ti zajednički naponi, kojima je rezultat dolazak istaknutih međunarodnih stručnjaka na seminare za nastavnike

engleskog jezika, određeni broj stipendija za usavršavanje nastavnika u zemljama engleskog govornog područja, donacije knjiga i časopisa, povoljno su se odrazili na nastavu engleskog jezika koja se, usprkos političkim ograničenjima, mogla pohvaliti suvremenošću i visokom razinom stručnosti. To je povoljno djelovalo i na nastavu drugih stranih jezika koji su se morali prilagođavati novim strujama kako bi zadržali učenike.

Na kolegiju *Metodike nastave engleskog jezika* na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu uvijek se težilo budućim nastavnicima približiti najsvremenije rezultate znanosti, relevantne za nastavu jezika kao što su primijenjena lingvistika, psiholingvistika i sociolingvistika, što je izazivalo kritike onih koji su željeli vidjeti metodiku kao zbirku recepata za postupke u razredu. Istim su putem krenule i metodike nastave engleskog jezika na ostalim filozofskim i pedagoškim fakultetima koji su se u Hrvatskoj otvarali osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća.

Takav je pristup nužno doveo i do potrebe za provjeravanjem točnosti pojedinih teorijskih postulata, pa su posljednje decenije 20. i početak 21. stoljeća obilježila brojna znanstvena i akcijska istraživanja procesa učenja i usvajanja engleskog jezika na raznim učeničkim populacijama. Valjan okvir za takva istraživanja pružao je poslijediplomski studij metodike nastave stranih jezika, u novije vrijeme preimenovan u poslijediplomski studij glotodidaktike, koji se provodio od 1978. godine.

Osim toga, niz doktoranata s područja glotodidaktike iz različitih krajeva Hrvatske, pod vodstvom metodičara, kovalo je svoju visoku titulu istražujući procese učenja i poučavanja engleskog jezika u školskim uvjetima. Kako je područje takvog istraživanja izrazito interdisciplinarno, u najvećem broju slučajeva bila je nužna suradnja psihologa, lingvista, sociologa i pedagoga.

Govoreći o nadgradnji djelatnosti koje su se odžavale u školskim uvjetima, valja spomenuti i znanstvene projekte koji se u Hrvatskoj provode od sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Prvi je projekt međunarodnog značaja pokrenuo Rudolf Filipović, pokretač velike većine dobrih stvari koje su se dogodile u hrvatskoj anglistici od 1945. do njegove smrti 2000. god. Bio je to projekt kontrastivne analize hrvatskog i engleskog jezika, koji je osim lingvističkog imao i važan pedagoški zadatak: kontrastivnim opisom hrvatskih i engleskih gramatičkih kategorija trebalo je otkriti one jedinice koje izazivaju poteškoće kod hrvatskih učenika engleskog jezika. Projekt je surađivao s lingvističkim centrima cijele bivše države (službeno ime bilo mu je YSCECP – *Yugoslav Serbo-Croatian English Contrastive Project*) a sponzorirala ga je Fordova fondacija u SAD-u.

U tom je projektu proizvedeno niz stručnih i znanstvenih materijala koji su bacili novo svjetlo na teškoće koje naši učenici imaju pri svladavanju engleskog jezika, a ponuđeni su i postupci s pomoću kojih bi se te teškoće mogle ublažiti ili ukloniti (Filipović, 1975).

Sedamdesetih godina započinju i istraživanja procesa učenja i usvajanja engleskog jezika u ranoj školskoj dobi u našoj sredini. Istraživanja se provode u nekoliko faza (Vilke, 1976 a, 1976 b, 1979). Na temelju rezultata tih istraživanja 1991. god. započinje projekt istraživanja ranog učenja stranih jezika (engleskog, njemačkog, francuskog i talijanskog) u školskim uvjetima. Kreće se od prvog razreda. Taj projekt isprva podupiru Ministarstvo znanosti i Ministarstvo prosvjete, ali ovo potonje - nažalost - ubrzo odustaje.

Zahvaljujući entuzijazmu učitelja koji provode projekt u školama i metodičara stranih jezika Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koji razrađuju teorijski pristup, projekt ipak polučuje izvrsne rezultate. Objavljeno je nekoliko knjiga znanstvenih i stručnih studija, napisani udžbenici i snimljeni filmovi (Vilke i Vrhovac 1993, Vilke i Vrhovac 1995, Vrhovac et al 1999, Vrhovac 2001). Iako međunarodno prihvaćen i korišten, u sredini u kojoj je nastao i za koju je nastao taj projekt tako reći ne postoji. Obrazovne vlasti ne uzimaju u obzir rezultate projekta čak ni onda kad se strani jezik po prvi puta obavezno uvodi u prvi razred, iako su učitelji zbunjeni i nepripremljeni za takav pothvat.

Od ostalih većih projekata treba istaći projekt ispitivanja motivacije i ostalih afektivnih faktora čiji je rezultat nova tipologija vrsta motivacije koja postoji kod naših učenika i uopće bolje razumijevanje učenika kao integralne ličnosti (Mihaljević Djigunović 1998, Mihaljević Djigunović, 2002)

Nastojali smo opisati nadgradnju djelatnosti koje se zbivaju u školskim uvjetima. A što je sa samim radom u razredu? Jesu li nastojanja i naponi kojima se desetljećima težilo unaprijediti nastavu engleskog jezika urodili plodom ili su bili uzaludni? Kako funkcionira nastava engleskog jezika u našem školskom sustavu od osnovne škole do visokih škola i fakulteta? Je li znanje učenika zadovoljavajuće? Kako uopće naši ljudi komuniciraju na engleskom jeziku?

Sadašnjost

Odgovore na postavljena pitanja ponudit će studije koje slijede i koje su rezultat istraživanja u projektu **Engleski jezik u Hrvatskoj**. Hrabrost da se istraživači upuste u projekt od nacionalne važnosti, da ga ponude Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, da provedu istraživanja i ponude ih široj javnosti na uvid, svjedoči više od bilo kakvih komentara o razini kompetencija i mogućnostima ove skupine stručnjaka. Na čitateljima je da procijene i ocijene kvalitetu priloga i njihovu važnost za nacionalnu politiku prosvjetnih vlasti na području učenja i poučavanja engleskoga jezika.

Prema tome, o sadašnjosti engleskog jezika u Hrvatskoj sve će reći tekstovi koji slijede u ovom časopisu. Ali kako projekt po svojoj prirodi ipak nije mogao obuhvatiti neke aspekte svakodnevne zbilje koja nas okružuje, ovdje će biti iznijeto nekoliko subjektivnih dojmova o onome što se događa **sada i ovdje**

Čini se da ima mjesta optimizmu. Suradnja između izvršne vlasti (mjerodavnog ministarstva) i njezinih institucija, s jedne strane, i obrazovnih institucija s druge, sve je bolja pa se problemi rješavaju zajednički, na dobrobit učenika i na zadovoljstvo svih zainteresiranih. Da se i Projekt ranog učenja stranih jezika zbivao u takvoj atmosferi, ne bi sav trud i dobro utemeljeni rezultati otišli u vjetar, nego bi generacije učenika imale od toga neprocjenjive koristi.

Godine 2006. otvoren je doktorski studij glotodidaktike, prvi u nas u povijesti te discipline, a njegove 23 polaznice čine skupinu entuzijasta koja s oduševljenjem rješava teške studijske zadatke. Za divljenje je s koliko je požrtvovnosti ta skupina mladih žena koje su zaposlene, od kojih većina ima obitelji, prionula uz studij zamišljen (prema Bolonjskom procesu) kao obveza s punim radnim vremenom.

Evo jedne sasvim osobne pojedinosti iz čestitke koju sam od jedne od doktorandica dobila za Novu godinu: *Još jednom veliko hvala na svemu što za nas činite i čemu ste nas poučili još od studentskih dana..... I vjerujem da nitko iz ove prve generacije doktorskoga studija neće iznevjeriti Vaše nade i povjerenje.*

Ove riječi (nadam se da mi njihova autorica neće zamjeriti indiskreciju) najbolje opovrgavaju ciničnu izjavu jedne bivše ministrice prosvjete koja je izjavila kako nitko ništa ne radi bez novaca. Ipak nas još u prosvjeti ima koji mislimo drukčije od nje, a to je najbolji znak da su stvari krenule na bolje.

U posljednjih nekoliko mjeseci obranjena su dva iznimno dobra doktorata iz glotodidaktike engleskog jezika, od kojih će oba imati posredne i neposredne implikacije na unapređenje nastave (R. Šamo, 2006. i V. Bagarić, 2007.)

Glotodidaktičari – anglisti nosioci su i suradnici niza nacionalnih i međunarodnih projekata, a kao gosti-predavači i istraživači održavaju predavanja i radionice diljem svijeta. Konačno je to prepoznato i u širim krugovima pa je Katedra za metodiku nastave engleskog jezika Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2006. god. dobila Nagradu Sveučilišta za promicanje međunarodne suradnje.

Studenti koji se spremaju da postanu nastavnici engleskog jezika na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu posljednjih godina doživljavaju transformaciju na bolje u vezi sa svojim budućim zanimanjem. Uključeni su u istraživački rad i znanstvene projekte na Katedri za metodiku (za što redovno dobivaju fakultetske i rektorske nagrade) i manji se broj njih s pozitivnim osjećajima sprema za zvanje nastavnika. Ipak se većina njih ne vidi u budućnosti u nastavničkom pozivu.

Nedovoljna motivacija za nastavničko zvanje proizlazi, s jedne strane, iz niskog društvenog statusa te profesije u našem društvu, a, s druge strane, iz okoštalog sustava studija stranih jezika. Taj sustav, doduše, nudi izbor između nastavničkog i nenastavničkog usmjerenja, ali većina studenata bira nastavničko, da se nađe u pričuvi, ako im se ne posreći bolje zanimanje. Na kraju je velika većina njih sretna ako dobije posao u školi, ali tada više ne mogu kotač vremena vratiti natrag kako bi se tijekom studija bolje spremili za taj posao. Time, dakako,

i nastojanja metodičara da im tijekom studija pruže što više, kod nekih studenata padaju na vrlo neplodno tlo, pa je i vrijeme studenata i vrijeme nastavnika metode vrlo neracionalno potrošeno.

S velikim nadama očekuje se reforma studija u skladu s Bolonjskom deklaracijom, koja će konačno dovesti do rješenja koja neki predlažu već godinama, ali koja nisu bila u skladu s tradicijama stoljetne prakse Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Katkada nije na odmet vanjskim poticajima podsjetiti profesorski zbor te stare i časte institucije da ne funkcionira u vakuumu i da studenti nisu tamo samo radi njih.

Profil nastavnika Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, koji je razredni učitelj i učitelj engleskog jezika od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, za sad se pokazao izvrsnim rješenjem za tu dobnu skupinu učenika. Preostaje da se riješi status diplomiranih studenata tog profila, da se na zadovoljavajući način razgraniče djelatnosti diplomiranih studenata učiteljskih i filozofskih fakulteta. Bitno je i da se postigne ujednačenost studijskih programa svih visokoškolskih ustanova koje obrazuju taj profil nastavnika, i to na razini koju je dostigao Učiteljski fakultet u Zagrebu. Međutim, to je već stvar budućnosti.

Budućnost

Trebamo li vizionarski pogled u budućnost? Jedva. Svi su važni parametri zacrtani i treba ih slijediti. Najvažnije bi bilo da se izvršna vlast konačno odluči za određenu konkretnu politiku prema stranim jezicima i da se ta politika slijedi. Evo jednog prijedloga koji je djelomično u funkciji, a djelomično se rasplinjava u nedoumicama i parcijalnim interesima pojedinaca.

Ne želimo ponavljati već otrcane fraze o Hrvatskoj kao dijelu Europe. Želimo samo reći da je jedan od putova prema tom cilju i sposobnost što većeg dijela populacije da komunicira na bar jednom od svjetskih jezika. U ovom času, a to će trajati narednih decenija, neupitno je da je engleski jezik taj s pomoću kojeg se najlakše komunicira s ostatkom svijeta. Da je tome tako, dovoljno je pogledati intervjue stručnjaka iz različitih područja – od politike do umjetnosti, športa i businessa - koje nam televizija dnevno prikazuje. Bez obzira na to tko je govornik i kojem ‘velikom’ jeziku pripada, u najvećem broju slučajeva, njihov će se razgovor voditi na engleskom jeziku. Ne zbog posebne ljubavi prema engleskom, nego iz želje da ga razumije što veći broj ljudi.

Bilo bi nemilosrdno naše mlade generacije lišiti najlakše i najjednostavnije mogućnosti komunikacije s pripadnicima ostalih jezičnih skupina. Predložimo, stoga, da se konačno engleski jezik uvede kao obvezni predmet u školski sustav od prvog razreda osnovne škole do kraja obrazovanja, kako bi on budućim naraštajima postao jezik spontane usmene i pismene komunikacije u radu i svakodnevnom životu.

Isto tako predlažemo *obvezno* uvođenje drugog stranog jezika, po izboru učenika, najkasnije u četvrti razred osnovne škole, pa do kraja školovanja. Time bi bili zadovoljeni i pedagoški aksiomi – ‘od lakšeg prema težem’ i ‘od jednostavnijeg prema složenijem’. Jer, željeli mi to ili ne, engleski je jezik, iz niza razloga u koje ovdje ne možemo ulaziti, za naše učenike, i ne samo za njih, postao lakši i jednostavniji strani jezik od bilo kojeg drugog. Stara je istina da se svaki sljedeći strani jezik lakše i brže nauči. Pa zašto da našim učenicima ne omogućimo da ovladaju dvama stranim jezicima na najlakši i najugodniji način, makar to bilo i protiv nečijih osobnih interesa. A građani Europe, koji pripadaju malim jezičnim zajednicama poput naše, morat će biti u stanju komunicirati na dva ‘velika’ jezika.

U isto vrijeme trebalo bi povesti brigu o tome da se hrvatski jezik ne osakaćuje u moru tuđica, mahom engleskih, što se već sad nažalost događa. Oni koji dobro govore strane jezike, najmanje se koriste napola razumljenim pomodarskim stranim riječima. U učenicima bi trebalo podizati svijest o važnosti pravilne upotrebe i razvijanja komunikacijske kompetencije na vlastitom jeziku i o potrebi korištenja stranog jezika u komunikaciji s pripadnicima drugih jezičnih zajednica. Upravo stoga potrebna je najuža suradnja između svih onih koji su profesionalno zaduženi za brigu o jezicima - materinskom i stranim jezicima, od ministra i ministarstva do najmanje seoske škole.

Do sada je previše vremena i napora utrošeno na pokušaje da se slične ili iste djelatnosti događaju na raznim mjestima i da oni koji ih izvode ne znaju jedni za druge. To je preskupi put i za mnogo veće i bogatije zajednice od naše. Nadajmo se da su takvi postupci stvar prošlosti. Neki pokazatelji u posljednje vrijeme govore u prilog tome.

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku.